

ВІДГУК

рецензента, доктора юридичних наук, професора

КЛЮЄВОЇ ЄВГЕНІЇ МИКОЛАЇВНИ

на дисертацію

ЧЕКАРЬОВА ЄВГЕНА ВОЛОДИМИРОВИЧА

**на тему: «МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З
ПРАВ ЛЮДИНИ В СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ»,**

**поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Забезпечення виконання рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) є одним із ключових критеріїв демократичності та правової зрілості держави, що взяла на себе зобов'язання за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Дисертація Чекарьова Є.В. висвітлює актуальні питання правового забезпечення механізмів реалізації рішень Європейського суду з прав людини у кримінальній юстиції України. Обрана тема дисертаційного дослідження має беззаперечну наукову й практичну значимість у контексті сучасних правових реалій. Актуальність дослідження обумовлюється інтенсифікацією євроінтеграційних процесів в Україні після здобуття статусу кандидата на членство в ЄС та потребою системного реформування національної правової системи відповідно до стандартів захисту прав людини, встановлених європейськими інституціями.

Україна на цьому етапі стикається з низкою системних викликів, що стосуються належного виконання рішень ЄСПЛ. Ці проблеми безпосередньо позначаються на якості здійснення кримінального судочинства та сприяють зростанню недовіри до національного судочинства та кількості звернень до ЄСПЛ проти України.

Тема дослідження носить комплексний характер і саме це дає можливість всебічно дослідити механізми використання українськими судами практики ЄСПЛ як джерела права, визначити основні напрями впливу Європейської конвенції з прав людини на процес демократизації та підвищення об'єктивності

судового розгляду, а також проаналізувати роль рішень ЄСПЛ у контексті їх виконання, що зумовлює необхідність перегляду окремих судових рішень і подальшої трансформації кримінально-процесуального законодавства України.

Автор цілком обґрунтовано зазначає, що механізм виконання рішень ЄСПЛ в Україні формується несистемно - переважно в межах окремих законодавчих ініціатив, а не як єдина узгоджена правова конструкція. У цьому контексті проведене дослідження, спрямоване на розроблення цілісної концепції реалізації рішень ЄСПЛ у сфері кримінальної юстиції, має не лише теоретичну цінність, але й вагоме практичне значення для судової влади, законодавчих органів, прокуратури, адвокатури та інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Таким чином, дисертаційне дослідження є актуальним і має суттєве практичне значення в контексті збільшення кількості справ проти України у ЄСПЛ та необхідності посилення виконання міжнародно-правових зобов'язань держави у сфері захисту прав людини.

Оцінюючи зв'язок роботи з напрямками наукових досліджень ЗВО, необхідно зазначити, що дисертаційне дослідження виконане у межах планових науково-дослідних тем у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук НАН України на 2024-2028 роки, затвердженими Постановою НАН України від 10 січня 2024 р. № 8, ґрунтується на положеннях Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Аналіз та рецензування дисертації Чекарьова Є.В. свідчить про її чітку структуру та ґрунтовність, підтверджену всебічним аналізом значного обсягу законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, практики Європейського суду з прав людини та національних судових рішень. Робота базується на наукових здобутках загальної теорії держави і права, кримінального, конституційного та міжнародного права, а також містить глибоке дослідження окремих аспектів механізму реалізації рішень ЄСПЛ в національній системі правосуддя.

Автор доводить, що, попри наявність окремих наукових праць, присвячених впливу практики ЄСПЛ на національне законодавство, проблема функціонування механізму реалізації рішень цього Суду у сфері кримінальної юстиції донині не була предметом цілісного монографічного чи дисертаційного дослідження. Отже, представлена робота не повторює вже відомі наукові розвідки, а заповнює важливу прогалину в науці, пропонуючи системне бачення шляхів удосконалення механізму виконання рішень ЄСПЛ в Україні.

Сформульовані здобувачем мета та завдання дослідження відзначаються чіткістю, логічною узгодженістю і повною відповідністю змісту дисертації. Об'єкт і предмет дослідження визначено вірно, у межах заявленої спеціальності, що забезпечує наукову цілісність і відповідність тематики фактичному змісту роботи. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації, підтверджується їх публікацією у фахових наукових виданнях, а також обговоренням на наукових конференціях та інших академічних заходах. Проведене автором дослідження є результатом його самостійної наукової роботи та становить успішну спробу розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення національного законодавства й підвищення ефективності виконання Україною рішень ЄСПЛ.

Основні положення роботи знайшли відображення у 12 наукових працях, з них 5 наукових статей (дві у співавторстві), опублікованих у фахових виданнях, та у 7 тезах доповідей на круглих столах, всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях. Аналіз змісту дисертаційного дослідження та наукових публікацій здобувача дає підстави зробити висновок про належну наукову обґрунтованість отриманих результатів. Це підтверджується, зокрема, достатнім обсягом опублікованих наукових праць, що відповідають вимогам чинного законодавства України щодо здобуття наукового ступеня.

Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна роботи підтверджується сформульованими автором положеннями, що виносяться на захист. Ці положення є самостійними та містять ознаки наукової новизни.

Серед найбільш значущих результатів варто виділити:

1. Авторський погляд на те, що законодавство України, як і законодавство інших країн не регламентує, а ні обов'язковість виконання тимчасових заходів, а ні механізму виконання тимчасових заходів. Має місце необхідність вивчення проблеми і вжиття заходів спрямованих на регламентацію механізму виконання тимчасових заходів ЄСПЛ (розд.1, с. 47).

2. Аналіз та застосування досвіду інших держав, зокрема щодо реакції судів на порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (розд. 2, с. 121-122). Зокрема, цікавою є позиція шведських судів стосовно порушення вимог щодо розумного строку, кримінальних справах.

3. Обґрунтування застосування рішень ЄСПЛ за принципом *erga omnes*, тобто їх поширення на всі подібні правовідносини, а не лише на справу заявника (розд. 2, с. 163, розділ 3, с. 165-166). Цей підхід має важливе значення для кримінальної юстиції, де повторюваність порушень є типовою (нелюдське поводження, тривале тримання під вартою тощо).

4. Слушним зауваження автора є те, що суттєвою проблемою вважається бездумне застосування судами практики Європейського суду з прав людини. Цю проблему можливо вирішити шляхом законодавчих змін, спрямованих на визначення критеріїв умов, за яких суди можуть застосовувати практику Європейського суду з прав людини, як джерела права. (розд. 2, с. 161).

5. Автором розроблено й обґрунтовано доцільні напрями усунення колізій між практикою Європейського суду з прав людини та нормами національного кримінального законодавства шляхом удосконалення механізмів нормотворчої діяльності. (Розділ 3, 3.2).

Теоретичне та практичне значення роботи

Результати дисертаційного дослідження поглиблюють доктринальне розуміння правової природи та значення рішень ЄСПЛ у судочинстві та кримінальному процесі України. Сформульовані автором положення можуть бути використані для подальшого розвитку наукових досліджень у галузі міжнародного та національного права, а також для вдосконалення практичних механізмів забезпечення та захисту прав людини.

Широке коло науково-практичних питань, які розглядаються у дисертаційному дослідженні свідчить про її високий рівень та науковий інтерес.

Автор обґрунтував та сформулював конкретні пропозиції щодо внесення змін до нормативно-правових актів України з метою підвищення ефективності виконання рішень ЄСПЛ, які мають практичну цінність і можуть бути використані у нормотворчій діяльності Верховної Ради України та її профільних комітетів.

Структура та зміст дисертації

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Виклад матеріалу відзначається логічною послідовністю та повною відповідністю поставленим у роботі завданням, а обсяг дослідження свідчить про його належну глибину та комплексність. Під час ознайомлення з дисертацією та науковими публікаціями здобувача фактів порушення принципів академічної доброчесності не встановлено.

Дисертаційна робота Чекарьова Євгена Володимировича є самостійним, оригінальним і добросовісно виконаним науковим дослідженням.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Не заперечуючи позитивного враження від проведеної роботи, відображеної в дисертаційному дослідженні автора, водночас вважаємо за потрібне зробити ряд зауважень щодо окремих положень роботи Чекарьова Є.В. які потребують додаткового пояснення чи уточнення.

1. В тексті дисертації аспірант акцентує увагу на проблемі нерелевантного використання судами практики ЄСПЛ (див. стор. 75). Але пропозиції щодо вирішення цієї проблеми – відсутні. Надайте ваші обґрунтування.
2. Одне з важливих питань яке підіймається в дослідження - що має пріоритет в процесі правозастосування, практика ЄСПЛ чи національне законодавство? Проте Віденська Конвенція «Про право Міжнародних договорів», що ратифікована Україною, передбачає пріоритет норм міжнародного договору перед національними правом. Аналогічну норму закладено і в Закон України

«Про міжнародні договори». А отже норми Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод мають пріоритет перед національними правом. Тому вважаємо, що питання пріоритетності практики ЄСПЛ чи національного законодавства є вирішеним. Обґрунтуйте вашу позицію.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота ЧЕКАРЬОВА ЄВГЕНА ВОЛОДИМИРОВИЧА на тему: «МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ», за актуальністю обраної теми, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) і Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Чекарьов Євген Володимирович, на підставі прилюдного захисту, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

Доктор юридичних наук, професор

Завідувач кафедри господарського

та транспортного права

Навчально-наукового інституту управління,

технологій та правових наук

Національного транспортного університету

Євгенія КЛЮЄВА